

Seksualno nebinarne osebe in nekatero dimenzije njihovega vsakdanjega življenja

Abstract

Sexually Non-binary Persons and Some Aspects of Their Everyday Life

The text addresses some specificities of the everyday life of sexually non-binary people with an emphasis on bisexual, pansexual, queer and asexual identities. These identities are, according to the *Everyday life of LGBTIQ+ youth* study, most common within the youngest age category (under 18) and people with transgender and non-binary gender identities. Furthermore, the article focuses on the degrees to which sexually non-binary people reveal or hide their identity in certain kinds of relationships, as well as on the degrees of hiding their identities with the purpose of avoiding discrimination, violence and/or other negative reactions, especially in the context of education and the relations formed within the educational environment. The authors conclude that the experience of sexually non-binary people differs substantially in some areas from the experience of gays and lesbians.

Keywords: nonbinary sexual identities, non-monosexuality, bisexuality, asexuality, coming out experiences, non-disclosure of identities, education, families

Nina Perger is a researcher and a Teaching Assistant at the Centre for Social Psychology at the Faculty of Social Sciences, University of Ljubljana. (nina.perger@fdv.uni-lj.si)

Simona Muršec holds a Bachelor's degree in International Relations. She is the president of the Slovenian non-governmental organisation Ljubljana Pride Association, the main organizer of yearly pride parades. (smursec@gmail.com)

Povzetek

V prispevku obravnavamo nekatere specifične vsakdanjega življenja seksualno nebinarnih oseb, s poudarkom na biseksualnih, panseksualnih, kvir in aseksualnih identitetah, ki so, sodeč po podatkih *Vsakdanje življenje mladih LGBTIQ+ oseb*, prevladujoče v najmlajši starostni kategoriji (pod 18 let), pa tudi med transspolnimi oziroma spolno nebinarnimi osebami. V prispevku se tudi osredinjamo na stopnje ne-/razkritosti seksualno nebinarnih oseb v določenih odnosih (družinski odnosi, medvrstniški odnosi na področju izobraževanja) ter na stopnje prikrivanja seksualno nebinarnih identitet z namenom izogibanja diskriminaciji, nasilju in/ali drugim negativnim reakcijam, predvsem na področju izobraževanja oz. v odnosih, ki so vezani na šolski prostor. Prispevek sklenemo z ugotovitvijo, da se izkušnje seksualno nebinarnih oseb v določenem delu pomembno razlikujejo od izkušenj gejev in lezbijk.

Ključne besede: nebinarne seksualne identitete, nemonoseksualnost, biseksualnost, aseksualnost, razkritje, prikrivanje identitete, področje izobraževanja, družine

Nina Perger je mlada raziskovalka na Centru za socialno psihologijo na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani. (nina.perger@fdv.uni-lj.si)

Simona Muršec je diplomantka mednarodnih odnosov in predsednica Društva Parada ponosa. (smursec@gmail.com)

Uvod

V aprilu 2018 je bil na spletni strani revije Mladina objavljen prispevek oziroma intervju z naslovom *Vzpon aseksualnosti* (Košir, 2018a). Po našem vedenju gre za eno redkih medijskih obravnav aseksualnosti, ki je še taistega dne dopolnjena tudi z intervjujem oziroma osebno pripovedjo aseksualne osebe (Košir, 2018b); pred tem je bil leta 2004 na taisti spletni strani objavljen prispevek *Seks? Ne, hvala* (Modic, 2004), ki pa aseksualnost s pomočjo sklicevanja na nekatere medicinsko-znanstvene reprezentativne akterke/-je obravnava na patološko zaznamovan način. Poleg redkih medijskih obravnav, ki so neredko zasnovane na partikularnih tipih napačne reprezentacije (ali v smeri patološkosti, medikalizacije ali pa v smeri seksualiziranosti, erotizacije), velja omeniti tudi tiste reprezentacije oziroma tiste produkte, ki nastajajo od »spodaj navzgor«, s strani oseb, ki se ne identificirajo ne kot heteroseksualne osebe ne kot geji oziroma lezbijke. Leta 2018 je bil izdan, vsaj po našem vedenju, prvi zine od biseksualne skupnosti za biseksualno skupnost, ki ga je pripravila ljubljanska biseksualna skupnost v okviru srečanj, ki jih organizira Društvo Kvartir (Ljubljanska biseksualna skupnost, 2018), ki sledi enemu redkih intervjujev o biseksualnosti z aktivistko A. Černoša (Radio Prvi, 2016). Tovrstne reprezentacije in produkte obravnavamo kot pomembne intervence v diskurz, ki je sicer izrazito reduciran na izkušnje gejev in lezbijk, tudi ko/če (skuša) govoriti o tem, kar (napačno) imenuje »LGBT(IQ+)« skupnost. »Napačno« ali vsaj zavajajoče poimenovanje LGBTIQ+ skupnosti (reducirane na geje in lezbijke) je zavajajoče najprej zato, ker kolektivnosti posameznih podskupin (tako z vidika seksualne identitete kot z vidika spolne identitete) najpogosteje ne misli v zadostni meri (Monro, 2015).¹ Čeprav obstajajo pomembna področja in dimenzije, v katerih se izkušnje gejev in lezbijk ter seksualno nebinarnih oseb na ravni vsakdanjega življenja pomembno prekrivajo, med njimi obenem obstajajo tudi pomembne specifičnosti in razlike. Povedano drugače, v določenem obsegu seksualno nebinarne osebe doživljajo podobne izkušnje diskriminacije in nasilja kot geji in lezbijke, tudi ali pa celo predvsem zaradi omejenega družbenega seksualnega imaginarija, ki seksualnih identitet zunaj seksualnega binarizma (heteroseksualnost – gejvstvo, lezbičnost) sploh ne zmore misliti, pa se jih inkorporira v obstoječe sheme seksualne binarnosti in se jih kot take tudi obravnava.

V zadnjem času pa spremljamo opazen porast raziskav, ki z zamikom prepoznavajo pojavnost in pogostnost seksualno nebinarnih identitet in ki se tako neposredno osredinjajo na izkušnje seksualno nebinarnih oseb. V večjem delu so te izkušnje, v nasprotju s preteklostjo, obravnavane same po sebi, torej niso izpostavljene izbrisu s tem, ko se njihova interpretacija preprosto vključi v skupno

¹ O tem več v poročilu *The Bisexuality Report: Bisexual Inclusion in LGBT Equality and Diversity* (Barker in dr., 2012).

interpretacijo izkušenj gejev in lezbijk.² Te raziskave se v grobem osredinjajo na razlike med geji in lezbijkami na eni strani ter seksualno nebinarnimi osebami na drugi, in sicer pri formiranju identitet in razkrivanju, raziskujejo pa tudi razlike v pogostnosti izkušenj z nasiljem, vključno z intimnopartnerskim nasiljem, ter težav z mentalnim zdravjem. Tako procesi formiranja kot tudi procesi razkrivanja seksualno nebinarnih identitet ter vstopanja in obstajanja v intimnopartnerskih razmerjih so namreč, kot kažejo raziskave, pomembno označene in obremenjene z vidiki, ki jih pri gejevskih oziroma lezbičnih identitetah ni (gl. npr. Scherrer, 2008; Cashore in Tuason, 2009; Li in dr., 2013; Watson, 2014; Wandrey, Mosack in Moore, 2015; Flanders in dr., 2016; Coston, 2017; Gupta, 2017). Na ozadju tega se v nadaljevanju lotevamo obravnave nekaterih izbranih dimenzij vsakdanjega življenja seksualno nebinarnih oseb na podlagi podatkov, pridobljenih v raziskavi *Vsakdanje življenje mladih LGBTIQ+ oseb* (gl. Perger, Muršec in Štefanec, 2018), in sicer podrobneje analiziramo 1. demografijo seksualno nebinarnih identitet (starost in spolna identiteta), 2. izkušnje z razkrivanjem v izbranih odnosih in 3. izkušnje s prikrivanjem identitete z namenom izogibanja diskriminaciji in/ali nasilju. Raziskava *Vsakdanje življenje mladih LGBTIQ+ oseb* je bila v letu 2017 izvedena v okviru projekta strukturiranega dialoga³ Društva Parada ponosa. Vključevala je 751 respondentk/-ov, mladih LGBTIQ+ oseb, starih od 16 do 30 let. Je prva tovrstna raziskava v Sloveniji, ki je eksplicitno vključila osebe BIQ+⁴ ter se osredinila na populacijo mladih.

Kdo so seksualno nebinarne osebe?

S »seksualno nebinarnimi identitetami« krovno poimenujemo tiste identitete, ki se umeščajo zunaj družbeno prevladujočega seksualnega binarizma heteroseksualnosti in gejevstva oziroma lezbičnosti, torej raznolike seksualne identitete, vključujoč vsaj biseksualnost, panseksualnost, kvir in aseksualnost.⁵ V grobem lahko rečemo, da je za seksualno nebinarne identitete značilno, da je spekter privlačnosti ali 1. razbremenjen spola osebe (»ne glede na spol«) oziroma vključuje raznolike spole (Pulice-Farrow, 2017), ali 2. se privlačnosti do drugih oseb ne občuti (vsaj ne na družbeno pričakovan način) (Scherrer, 2008; Van Houdenhove in dr., 2015). Z vidika prevzemanja seksualno nebinarnih identitet raziskave opozarjajo

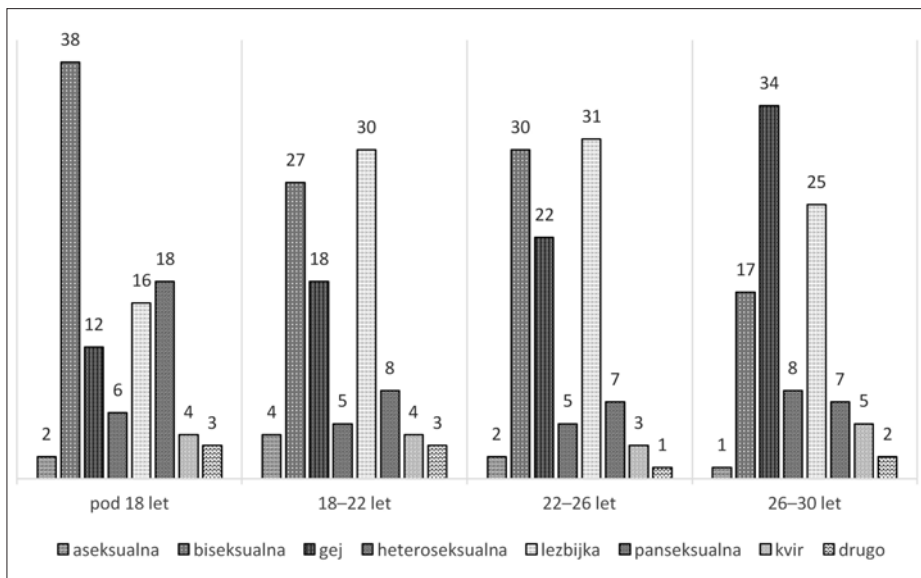
² Tako je v letih 2000–2001 pri založbi Taylor & Francis tudi prvič izšel *Journal of Bisexuality*.

³ Strukturirani dialog se je razvil kot metoda dela pri posvetovanju z mladimi za spodbujanje njihove aktivne participacije v družbi (Urad RS za mladino).

⁴ Kratica »BIQ+« se nanaša na biseksualne, interspolne, kvir in druge seksualno in spolno nenormativne identitete.

⁵ Za podrobnejši pregled opomenjanja teh identitet gl. npr. Elizabeth, 2013; Callis, 2014; Flanders in dr., 2016; Paz-Galupo, Ramirez in Pulice-Farrow, 2017.

na pomembne generacijske zamike. Poročilo *Accelerating Acceptance* (GLAAD, 2018) navaja, da je za mlajše generacije LGBTIQ+ oseb značilno, da se pogosteje identificirajo zunaj tradicionalnih binarnosti spola (moški, ženska) in seksualnosti (heteroseksualnost, gej oziroma lezbijka): medtem ko se v splošni populaciji v starostni skupini od 18 do 34 let le 3 % mladih identificira kot geji oziroma lezbijke, se z raznolikimi nebinarnimi seksualnimi identitetami identificira kar 12 % oseb (6 % kot biseksualnih, 4 % kot aseksualnih, 2 % kot panseksualnih), v naslednji starostni skupini (38–51 let) pa delež oseb z nebinarnimi seksualnimi identitetami upade na 6 %. Generacijski zamik lahko zasledimo tudi v sami strukturiranosti socialne mreže: za najmlajšo starostno skupino (18–34 let) je značilno, da v primerjavi z drugimi starostnimi skupinami v najmanjši meri pozna drugega geja oziroma lezbijko, obenem pa je ta starostna skupina tudi tista, ki v primerjavi z drugimi starostnimi skupinami v največji meri pozna drugo biseksualno, aseksualno in panseksualno osebo (ibid.). Večjo pogostnost nebinarnih seksualnih identitet v mlajših starostnih skupinah ugotavljamo tudi v raziskavi *Vsakdanje življenje mladih LGBTIQ+ oseb*.

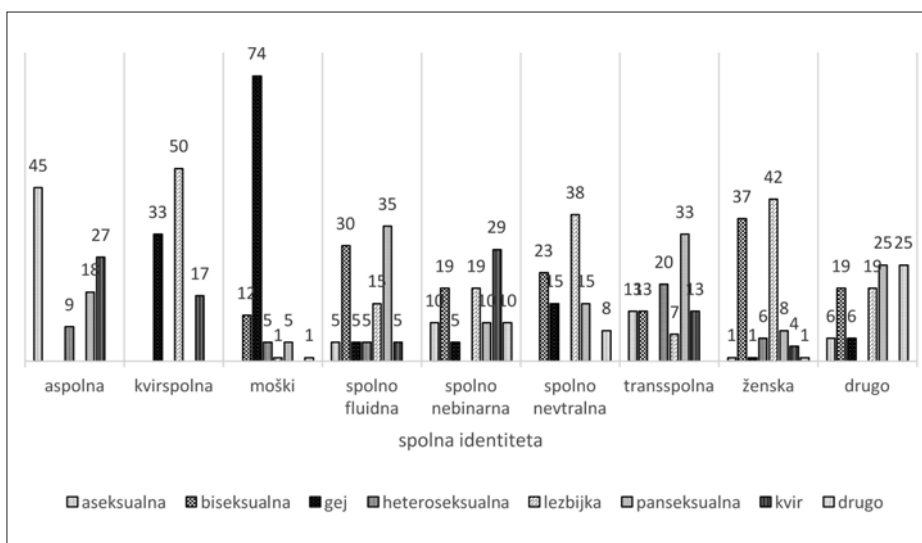

Graf 1: Seksualne identitete glede na starost (%)

Glede na podatke ugotavljamo, da v najmlajši starostni skupini (pod 18 let) izrazito prevladuje biseksualna identiteta (38 %), pa tudi panseksualna identiteta (18 %). Skupaj se z nebinarnimi seksualnimi identitetami identificira kar 62 % (skupaj z aseksualno identiteto – 2 % in kvir identiteto – 4 %) oziroma 65 % (če prištejemo še kategorijo »drugo«) LGBTIQ+ oseb, mlajših od 18 let. Podobno opazimo tudi v naslednji starostni skupini (18–22 let), kjer delež biseksualnih oseb sicer upade

za 11 %, a skupaj se z nebinarnimi seksualnimi identitetami identificira skoraj polovica mladih LGBTIQ+ oseb (43 % oziroma 46 %, če prištejemo še »drugo«). Podoben delež velja še za naslednjo starostno skupino (22–26 let), medtem ko se v najstarejši starostni skupini (26–30 let), v kateri prevladujeta lezbična in gejevska identiteta, z nebinarnimi seksualnimi identitetami identificira »le« še 30 % mladih LGBTIQ+ oseb (oziroma 32 %, če prištejemo še kategorijo »drugo«), pri čemer delež biseksualnih oseb upade na 17 % in se v primerjavi z najmlajšo starostno kategorijo prepolovi.

Tudi Morandini, Blaszczyński in Dar-Nimrod (2017) na vzorcu več kot dva tisoč neheteroseksualnih oseb ugotavljajo ne le pomembne zamike v seksualnih identitetah glede na starost, temveč tudi glede na spolno identiteto oziroma cisspolni⁶/transspolni status. Avtorji (ibid.) namreč ugotavljajo, da se s panseksualno identiteto pogosteje identificirajo osebe, ki so v povprečju mlajše od gejev, lezbijk in biseksualnih oseb; obenem pa ugotavljajo, da se osebe, ki se identificirajo s panseksualnimi in kvir identitetami, v večji meri tudi 1. identificirajo z necisspolnimi identitetami in 2. so pogosteje cisspolne ženske kot cisspolni moški. Podobno, a iz druge perspektive (z vidika transspolnih identitet), ugotavljajo tudi Laura Kuper, Robin Nussbaum in Brian Mustanski (2012): transspolne osebe se najpogosteje identificirajo s panseksualno (20,6 %), kvir (17,1 %) in biseksualno identiteto (14 %), v manjši meri pa z aseksualno identiteto (1,7 %).

Graf 2: Seksualne identitete glede na spolne identitete (%)

⁶ Z izrazom »cisspolna« poimenujemo tiste spolne identitete, ki so enake spolu, pripisanemu ob rojstvu.

Kot je razvidno iz grafa, v vseh kategorijah spola, ki neposredno izražajo odmik od spola, pripisanega ob rojstvu (izključujoč kategorije moških in žensk, pri katerih to ni razvidno, čeravno najverjetneje vsebujejo tudi transspolne osebe), prevladujejo seksualno nebinarne identitete, z izjemo kvirspolne in spolno nevtralne identitete, v katerih prevladuje identiteta lezbijke (50 % kvirspolnih in 38 % spolno nevtralnih oseb se identificira kot lezbijk). Med aspolnimi osebami prevladujeta aseksualna in kvir identiteta, medtem ko panseksualna identiteta prevladuje pri spolno fluidnih in transspolnih osebah; spolno nebinarne identitete pa se v največji meri identificirajo kot kvir, pa tudi kot biseksualne osebe in lezbijke. Če upoštevamo tudi spol, pripisan ob rojstvu, ugotavljamo, da se z nebinarnimi seksualnimi identitetami pogosteje identificirajo tiste osebe, ki jim je bil ob rojstvu pripisan ženski spol: medtem ko se 51 % oseb, ki jim je bil ob rojstvu pripisan ženski spol, identificira z nebinarnimi seksualnimi identitetami (aseksualna – 3 %, biseksualna 33 %, panseksualna – 11 %, kvir – 4 %), se s taistimi identitetami identificira le 8 % oseb, ki jim je bil ob rojstvu pripisan moški spol (aseksualna – 0 %, biseksualna – 12 %, panseksualna – 3 %, kvir – 3 %). O razlogih za razlike glede na družbena spolna zaznamovanja (vzporedno s spolom, pripisanim ob rojstvu) potekajo razprave; kot poudarjajo Morandini, Blaszczyński in Dar-Nimrod (2017), jih lahko razumemo kot posledico manjše družbene sprejemljivosti seksualnih praks med osebama ali osebami, ki so družbeno prepoznane kot moški, pa tudi kot posledico partikularnih družbenih interpretacij nebinarnih seksualnih identitet, med katerimi je še posebej biseksualnost izpostavljena specifičnim biseksualnim stereotipom (biseksualnost kot faza v razvoju do »končne homoseksualne identitete«) (ibid.; gl. tudi Wandrey, Mosack in Moore, 2015; Flanders in dr., 2016), ki vplivajo ne le na samoidentifikacijo, temveč tudi na razkrivanje marginaliziranih in skozi tovrstne prakse delegitimiziranih percepcij nebinarnih seksualnih identitet, na kar se osredinjamo v nadaljevanju.

Razkrivanje nebinarnih seksualnih identitet

Raziskave v povezavi z razkrivanjem nebinarnih seksualnih identitet se najpogosteje osredinjajo na kontekst družine, pri tem pa največkrat »biseksualnost« uporabljajo kot krovni termin za raznolike nebinarne seksualne identitete. Za širši vpogled v problematiko razkrivanja nebinarnih seksualnih identitet se lahko opremo na raziskavo *EU LGBT Survey* (European Union Agency for Fundamental Rights – FRA, 2014), narejeno na vzorcu več kot 93.000 LGBT-oseb v Evropski uniji, ki kaže, da biseksualne ženske in biseksualni moški pogosteje kot geji in lezbijke ne razkrivajo svoje seksualne identitete. V povprečju namreč 26 % lezbijk in 32 % gejev poroča o tem, da se nikoli ne razkrijejo, medtem ko je delež popolne nerazkritosti v primeru biseksualnih žensk 52-odstoten, pri biseksualnih moških pa kar 73-odstoten (ibid.). Formulirano drugače, le 20 % biseksualnih žensk in 12 % biseksualnih

moških pogosto ali vedno razkriva svojo identiteto (v primerjavi s 45 % lezbijk in 44 % gejev) (ibid.). Podobno kažejo tudi podatki, objavljeni v poročilu *Supporting and Caring for Our Bisexual Youth* (Human Rights Campaign Foundation, 2014): mlade biseksualne osebe⁷ redkeje kot njihove/-i gejevske/-i in lezbične/-i vrstnice/-ki poročajo o sprejemanju njihovih identitet v okviru družine, pa tudi o pomanjkanju znanja ter dostopnosti družbenih podpornih sistemov. V kontekstu razkrivanja se kaže, da so mlade biseksualne in panseksualne ter kvir osebe⁸ redkeje kot mladi geji in lezbijke razkrite ožji družini, širši družini ter na področju izobraževanja⁹: 68 % mladih gejev in lezbijk poroča o razkritosti v ožji družini, medtem ko je delež razkritih seksualno nebinarnih oseb 51 %; 32 % gejev in lezbijk poroča o razkritosti v širši družini, medtem ko je delež razkritih seksualno nebinarnih oseb 16,8 %; 72 % gejev in lezbijk poroča o razkritosti na področju izobraževanja, medtem ko je delež razkritih seksualno nebinarnih oseb (vključujoč biseksualne, panseksualne, kvir in druge seksualno nebinarne identitete) 56-odstoten. Druge raziskave (kvalitativne narave), ki se osredinjajo na razkrivanje predvsem v družinskem kontekstu, kažejo, da se biseksualne osebe srečujejo z naslednjimi, ne le heteroseksističnimi, temveč tudi monoseksističnimi izzivi: njihove seksualne identitete so razumljene kot »faze«, kot prehodne, kot promiskuitetnost ali seksualna »deviantnost«, kot zanikanje lastne (homo)seksualne identitete ali kot LGBTIQ+ skupnosti nezavezane osebe, ki z biseksualno, »polovičarsko« identiteto ohranjajo vsaj del heteroseksualnega privilegija, v povezavi s spolnim zdravjem pa kot »nevarne/-i« spolne/-i partnerke/-ji (Roberts, Horne in Hoyt, 2015; Scherrer, Kazyak in Schmitz, 2015).

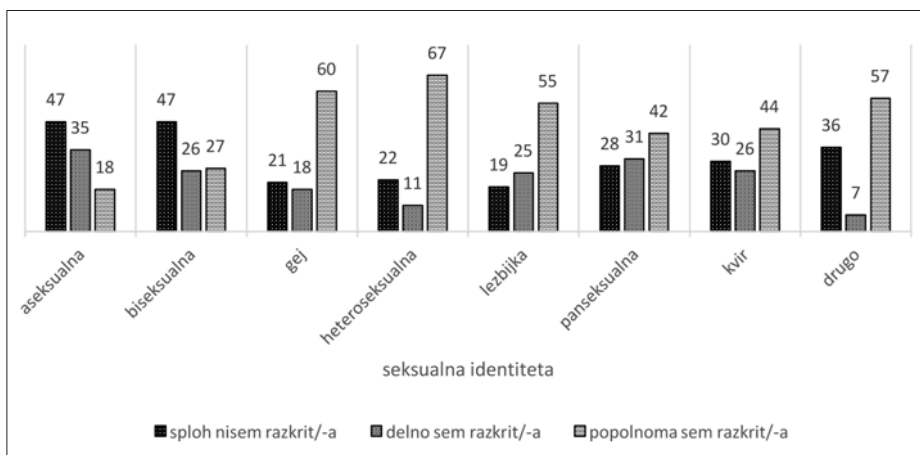
Nižjo stopnjo razkrivanja v kontekstu ožje družine zasledimo tudi v raziskavi *Vsakdanje življenje mladih LGBTIQ+ oseb*.

Kot je razvidno iz grafa, največje deleže popolne nerazkritosti staršu oziroma skrbnici/-ku zasledimo pri aseksualnih in biseksualnih osebah, kjer o popolni nerazkritosti poroča skoraj vsaka druga aseksualna oziroma biseksualna oseba (47 %), medtem ko je delež popolnoma nerazkritih panseksualnih (28 %) in kvir (30 %) oseb manjši, a še vedno večji od deleža popolne nerazkritosti gejev (21 %) in lezbijk (19 %). V povprečju je popolnoma razkritih aseksualnih, biseksualnih in panseksualnih ter kvir oseb 32,8 %, medtem ko je delež popolnoma razkritih gejev in lezbijk 57,5-odstoten. Te podatke o razkrivanju aseksualnih oseb lahko povežemo s študijo, ki so jo izvedle Nicolette Robbins, Kathryn Graff Low in Anna Query (2015), v kateri ugotavljajo, da se je 84 % sodelujočih aseksualnih oseb sicer razkrilo vsaj eni osebi, vendar se razkritja opravljajo izrazito selektivno, v strahu pred posledicami

⁷ Biseksualnost v tem poročilu – tam, kjer je relevantno oziroma kjer ni opaznih razlik med raznolikimi nebinarnimi seksualnimi identitetami – je krovni termin, vključujoč biseksualno, kvir, panseksualno in druge identitete biseksualne narave, ne pa tudi aseksualne (Human Rights Campaign Foundation, 2014).

⁸ Podatki ne vključujejo aseksualnih oseb.

⁹ Za podrobnejši pregled podatkov o izkušnjah mladih LGBTIQ+ oseb gl. tudi Perger, 2018.

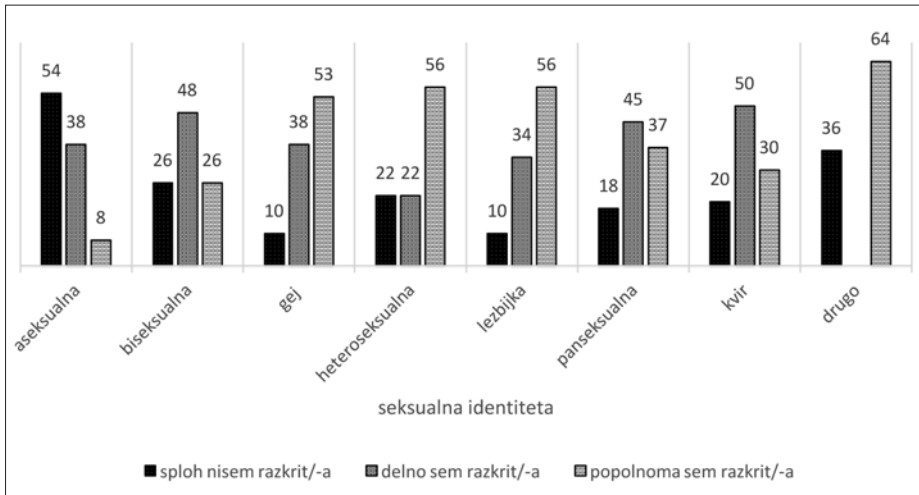

Graf 3: Stopnja razkritosti staršu oziroma skrbnici/-ku glede na seksualno identiteto (%)

razkritja, pred nerazumevanjem in družbeno stigmo aseksualnosti, ki je le redko prepoznana kot legitimna seksualna identiteta zunaj medikalizacije in patologizacije (ibid.; tudi Van Houdenhove in dr., 2015). V povezavi z biseksualnimi osebami¹⁰ in njihovim razkrivanjem v družini Janet Watson (2014) ugotavlja, da je prežeto z nenehnim navigiranjem med skrivnostjo in tišino; Rachel Wandry, Katie Mosack in Erin Moore (2015) pa, da je razkrivanje izrazito zaznamovano ne le s homofobijo, temveč tudi s bifobijo, do te mere, da samo pričakovanje tovrstnih negativnih reakcij, četudi se ne realizira, pomembno zavira razkrivanje ali pa ga pomembno rekonfigurira. Podobne stopnje razkrivanja glede na seksualno identiteto, kot jih sicer razbiramo v kontekstu družine, lahko opazimo tudi v primeru sošolk/-cev, kjer več kot polovica aseksualnih oseb (54 %) poroča o tem, da so popolnoma nerazkrite; večji delež popolne nerazkritosti (v primerjavi z geji in lezbijkami) je značilen tudi za biseksualne osebe (26 %), kvir (20 %) in pansesksualne osebe (18 %). Formulirano drugače, v povprečju je popolnoma razkritih 25 % aseksualnih, biseksualnih, pansesksualnih in kvir oseb, medtem ko je v povprečju popolnoma razkritih več kot pol gejev in lezbijk (54,5 %).

Nižjo stopnjo razkrivanja lahko do neke mere razumemo tudi kot posledico tega, da so mlade LGBTIQ+ osebe v različnih kontekstih, vključno s šolskim, izpostavljene pogostemu nasilju in diskriminaciji: ker so osebe s seksualno nebinarnimi identitetami, kot obravnavamo v prejšnjem podpoglavju, pogosteje mlajše od tistih, ki se identificirajo kot geji in lezbijke, so njihova potencialna razkrivanja tudi bolj obremenjena s pričakovanjem negativnih reakcij, tudi zaradi njihove večje odvisnosti od specifičnih odnosov (npr. družinskih oziroma od staršev/skrbnic/-kov) in vpetosti v institucije z manjšo stopnjo izbirnosti oziroma večjo

¹⁰ Biseksualnost je razumljena v krovnem pogledu, vključujoč raznolike nebinarne seksualne identitete.

Graf 4: Stopnja razkritosti sošolkam/-cem glede na seksualno identiteto

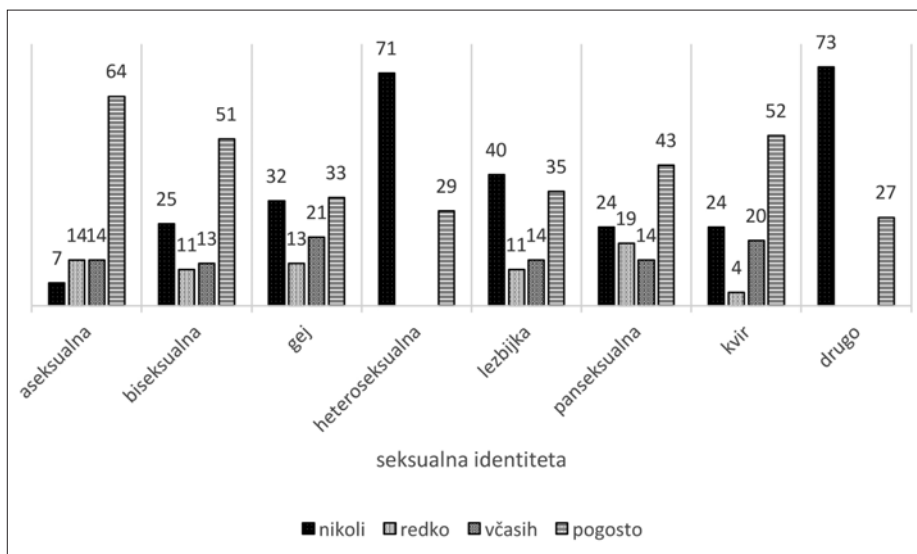
stopnjo pripisanosti (npr. polje izobraževanja). Položaj seksualno nebinarnih oseb na področju izobraževanja lahko strnjeno prikažemo tudi s posamičnimi odprtimi odgovori mladih seksualno nebinarnih oseb o njihovih izkušnjah z nasiljem v šolskem sistemu. Nekateri od anketiranih oseb tako opišejo svoje izkušnje: »žalivše s strani sošolcev, objektivacija zaradi moje spolne usmerjenosti (*bisexual*), zanikanje moje identitete in redno posmehovanje«; »sošolec mi je pogosto govoril, da se pretvarjam, da sem biseksualka«; in »v šoli sem svojo biseksualnost omenila prijateljici, to je slišala sošolka in se zgražala, da je to ogabno, da bi bili dve ženski skupaj. Stari smo bili okoli 15 let.« Na podlagi izbranih odgovorov ugotovimo dvoje, namreč to, da se izkušnje z nasiljem, kot jih doživljajo seksualno nebinarne osebe, delno prekrivajo z nasiljem, ki sicer meri na geje in lezbijke, pomembna specifičnost pa je, da biseksualnost (in druge nebinarne seksualne identitete) niso prepoznane kot obstoječe in legitimne same po sebi.

Prikrivanje nebinarnih seksualnih identitet z namenom izogibanja diskriminaciji in/ali nasilju

Kot je razvidno že zgoraj, je za seksualno nebinarne identitete značilna nižja stopnja razkrivanja. S tega vidika se lahko znova opremo na *EU LGBT Survey* (FRA, 2015), ki kaže, da mlajše LGBT-osebe družbeno okolje zaznavajo precej bolj ogrožajoče in sovražno kot starejše LGBTIQ+ osebe: podatki tako kažejo, da v povprečju dve tretjini mladih LGBT oseb (67 %), ne glede na seksualno in/ali spolno identiteto, poroča o tem, da pogosto ali včasih prikrivajo svojo identiteto na področju izobraževanja (Slovenija se pri tem s 67 % uvršča v povprečje Evropske unije). Ob

upoštevanju posamične seksualne identitete podatki kažejo, da je prikrivanje pogostejše pri biseksualnih moških (73 %)¹¹ in gejih (72 %) (pa tudi transspolnih osebah – 70 %), redkejša pa pri lezbijkah (54 %) in biseksualnih ženskah (46 %) (ibid.).

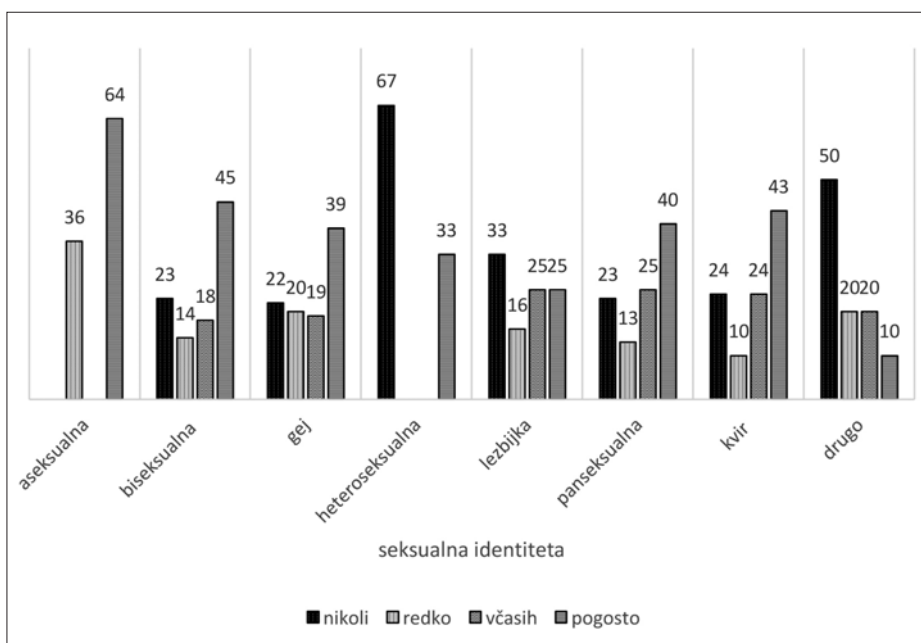
Nekatere biseksualne osebe pri razkrivanju na ozadju obstoječih stereotipov o biseksualnosti raje kot termin »biseksualnost« uporabljajo alternativne oznake, ki (še) niso nasičene oziroma zasičene z negativnimi stereotipi (od prehodnosti do eksperimentiranja in iskanja pozornosti heteroseksualiziranega in heteroseksualizirajočega pogleda), ki biseksualnost konstituirajo kot nelegitimno seksualno identiteto. Pri rabi tovrstnih alternativnih oznak prevladuje panseksualnost, značilna pa je tudi raba tipa diskurza, ki seksualnost vzpostavlja kot »nepomembno« oziroma »nepomenljivo« (Scherrer, Kazyak in Schmitz, 2015), ter dopuščanje tega, da je oseba pri drugih prepoznana kot heteroseksualna oziroma kot gej ali lezbijka – neredki so tudi primeri, ko se oseba razkrije kot biseksualna šele ob svojem prvem istospolnem razmerju, čeravno se kot taka samoidentificira že pred njim (Wandry, Mosack in Moore, 2015).

Graf 5: Stopnja prikrivanja seksualne identitete z namenom izogibanja diskriminaciji, nasilju ali drugim negativnim reakcijam v kontekstu doma (%)

¹¹ McCormack, Anderson in Adams (2014) v svoji študiji različnih kohort biseksualnih moških (starih 18–23 let, 25–35 let in 36–42 let) vseeno opažajo pomembne zamike pri razkrivanju biseksualnih moških na ravni vsakdanjega življenja (tj. ne nujno zgolj na področju izobraževanja): kot eno pomembnejših kohortnih razlik tako navedejo, da se mladi biseksualni moški pogosteje razkrivajo staršem že v tistem obdobju, ko še živijo pri njih in so tako vsaj delno tudi finančno bolj odvisni od njih.

Glede na podatke je tovrstnemu občasnemu in pogostnemu prikrivanju identitete z namenom izogibanja diskriminaciji, nasilju ali drugim negativnim reakcijam v kontekstu doma¹² izpostavljen največji delež aseksualnih oseb, saj o tem poroča več kot dve tretjini aseksualnih oseb (78 %) in kvir oseb (72 %). O taistem mehanizmu, ki ga lahko razumemo kot poskus samozaščite, pa poroča tudi 64 % biseksualnih oseb, medtem ko je delež panseksualnih oseb, ki občasno ali pogosto prikrivajo svojo identiteto, nekoliko manjši (57 %), a še vedno večji kot pri gejih (54 %) in lezbijkah (49 %). Pri tem velja poudariti, da so nekateri odnosi, predvsem tisti, ki so označeni z večjo stopnjo izbirnosti (npr. prijateljski odnosi), tozadevno varnejši in manj zaznamovani s pričakovani diskriminacije, nasilja ali drugih negativnih reakcij. To ne velja le za mlade geje in lezbijke, ki prijateljske odnose navajajo kot ene bolj sprejemajočih in manj obremenjenih s potrebo po prikrivanju identitete, temveč tudi za seksualno nebinarne osebe (gl. Perger, Muršec in Štefanec, 2018). Na drugi strani je področje izobraževanja označeno z ambivalenco izbirnosti in pripisanosti: na področju izobraževanja se sicer formirajo tudi tesnejši, prijateljski odnosi na podlagi večje izbirnosti, a v naboru pripisanih, neizbranih odnosov

Graf 6: Stopnja prikrivanja seksualne identitete z namenom izogibanja diskriminaciji, nasilju ali drugim negativnim reakcija na šolskih hodnikih/med šolskimi odmori (%)

¹² Pri tem vprašanju ni razlike med prikrivanjem identitete staršem oziroma skrbnici/-kom in sorojenkam/-cem, temveč sta obe dimenziji odnosov zajeti v kontekstu »doma«.

(celotna šolska populacija, medvrstniški odnosi). S tega vidika lahko predvidevamo, da je vsakdanje življenje mladih seksualno nebinarnih oseb na področju izobraževanja pomembno obremenjeno s prikrivanjem na ravni medvrstniških odnosov, kar izpričuje tudi prikaz na prejšnji strani.

Iz podatkov je namreč razvidno, da o pogostem prikrivanju svoje seksualne identitete v največji meri poročajo aseksualne osebe (64 %). Tovrstnega načina samozaščite se poslužuje tudi skoraj vsaka druga biseksualna (45 %) in kvir (43 %) oseba, pa tudi 40 % panseksualnih oseb (tj. v povprečju o pogostnem prikrivanju svoje nebinarne seksualne identitete poroča vsaka druga oseba – 48 %), medtem ko o pogostem prikrivanju v povprečju poroča »le« tretjina gejev in lezbijk (32 %). Tako jih kljub večji stopnji izbirnosti na ravni medvrstniških in prijateljskih odnosov ne smemo romantizirati in domnevati, da so vzrok pomembnejši »generacijski zamiki«, ki v mlade osebe kot take vnaprej projicirajo odprtost in nerelevantnost družbenih kategorizacij po osi seksualnosti oziroma seksualnih identitet, medtem ko v medvrstniške odnose (vključno s prijateljskimi) vnaprej in na podlagi predvidene generacijske podobnosti in solidarnosti projicirajo občutke pripadnosti in varnosti mladih LGBTIQ+ oseb. Tako kljub večjemu potencialu za prepoznanje in sprejemanje nenormativnih seksualnih identitet medvrstniških in prijateljskih odnosov ne smemo idealizirati (Flanders in dr., 2017), o čemer navsezadnje priča tudi partikularna segregacija prijateljskih mrež biseksualnih oseb, katerih prijateljstvo je pogosto razdeljeno med heteroseksualnimi osebami in geji ter lezbijkami (Paz Galupo, 2007). Povedano drugače, medtem ko so prijateljstva gejev in lezbijk v večji meri vzpostavljena z drugimi geji in lezbijkami (tj. zanje je v manjši meri značilna heterogenost seksualnih identitet), so pri biseksualnih osebah v večji meri sestavljena (tudi) iz heteroseksualnih oseb, sama prijateljstva in njihove dinamike pa so odvisni od tipa (isto- ali raznospolnega) intimnopartnerskega razmerja, v katerem je biseksualna oseba in ki v primeru istospolnega razmerja zahteva globljo nevidnost same biseksualnosti ter intimnopartnerskega razmerja (ibid.).

Sklep

Za razumevanje izkušenj v vsakdanjem življenju seksualno nebinarnih oseb je ključno zavedanje, da jih ne smemo enačiti z izkušnjami gejev in lezbijk. Čeprav v določenem obsegu seksualno nebinarne osebe doživljajo podobne izkušnje diskriminacije in nasilja kot geji in lezbijke, je iz pričujočih raziskav razvidno, da so procesi formiranja in razkrivanja seksualno nebinarnih identitet pomembno označeni in obremenjeni z vidiki, ki so pri gejevskih oziroma lezbičnih identitetah odsotni ali drugačne narave. Med stopnjami nerazkritosti in razkrivanja biseksualnih, panseksualnih, kvir in aseksualnih identitet sicer obstajajo odstopne razlike, vendar pa je vsem skupno, da je razkritost manjša kot pri gejih in lezbijkah tako v kontekstu družinskih odnosov kot tudi na področju izobraževanja. Obenem pa je

identifikacija s seksualno nebinarnimi identitetami pri populaciji pod 18 leti procentualno občutno večja kot z binarnimi identitetami (do 65 %), kar dokazuje tudi raziskava *Vsakdanje življenje mladih LGBTIQ+ oseb*. To je še posebej skrb zbujajoč podatek, saj vemo, da seksualno nebinarne osebe spremlja cel spekter targetirane diskriminacije, fobij in diskreditacije, kar lahko še posebej negativno vpliva na najmlajši del populacije, ki je obenem tudi najštevilnejša in vpeta v takšne institucionalizirane odnose (npr. izobraževalni sistem), iz katerih se izstopi s težavami in z visoko ceno. Pričujoči članek je treba razumeti kot spodbudo k nadaljnjemu raziskovanju izkušenj seksualno nebinarnih oseb v različnih odnosih in institucijah, tudi zato, da se tako v intimnih kot v institucionalnih razmerjih ustvari domače in varnejše okolje za vse mlade, ne glede na njihovo seksualno identiteto in druge družbene kategorizacije.

Literatura

- BARKER, MEG, CHRISTINA RICHARDS, REBECCA JONES, HELEN BOWS-CATTON, TRACY PLOWMAN, JEN YOCKNEY IN MARCUS MORGAN (2012): *The Bisexuality Report: Bisexual Inclusion in LGBT Equality and Diversity*. Centre for Citizenship, Identities and Governance; Faculty of Health and Social Care. Dostopno na: <http://www.bisexualindex.org.uk/index.php/TheBisexualityReport> (25. maj 2018).
- CALLIS, APRIL SCARLETTE (2014): Bisexual, Pansexual, Queer: Non-binary Identities and the Sexual Borderlands. *Sexualities* 1/2(17): 63–80. Dostopno na doi: 10.1177/1363460713511094.
- CASHORE, CATHERINE IN TERESA G. TUASON (2009): Negotiating the Binary: Identity and Social Justice for Bisexual and Transgender Individuals. *Journal of Gay and Lesbian Social Services* 4(21): 374–401. Dostopno na doi: 10.1080/10538720802498405.
- COSTON, BETHANY M. (2017): Power and Inequality: Intimate Partner Violence against Bisexual and Non-monosexual Women in the United States. *Journal of Interpersonal Violence* 0(00): 1–25. Dostopno na doi: 10.1177/0886260517726415.
- ELIZABETH, AUTUMN (2013): Challenging the Binary: Sexual Identity that Is Not Duality. *Journal of Bisexuality* 3(13): 329–337. Dostopno na doi: 10.1080/15299716.2013.813421.
- FLANDERS, COREY E., MARGARET ROBINSON, MELISSA MARIE LEGGE IN LESLEY A. TARASOFF (2016): Negative Identity Experiences of Bisexual and Other Non-monosexual People: A Qualitative Report. *Journal of Gay and Lesbian Mental Health* 2(20): 152–172. Dostopno na doi: 10.1080/19359705.2015.1108257.
- FLANDERS, COREY E., LESLEY A. TARASOFF, MELISSA MARIE LEGGE, MARGARET ROBINSON IN GISELLE GOS (2017): Positive Identity Experiences of Young Bisexual and Other Nonmonosexual People: A Qualitative Inquiry. *Journal of Homosexuality* 0(00): 1014–1032. Dostopno na doi: 10.1080/00918369.2016.1236592.
- FLANDERS, COREY E., MARIANNE E. LEBRETON, MARGARET ROBINSON, JING BIAN IN JAIME ALONSO CARAVACA-MORERA (2017): Defining Bisexuality: Young Bisexual

- and Pansexual People's Voices. *Journal of Bisexuality* 1(17): 39–57. Dostopno na doi: 10.1080/15299716.2016.1227016.
- FRA – EUROPEAN AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS (2014): *EU LGBT Survey: European Union Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Survey*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- GLAAD (2018): *Accelerating Acceptance. Executive Summary*. Dostopno na: <http://www.glaad.org/files/aa/Accelerating%20Acceptance%202018.pdf> (7. september 2018).
- GUPTA, KRISTINA (2017): "And Now I'm Just Different, but There's Nothing Actually Wrong with Me": Asexual Marginalization and Resistance. *Journal of Homosexuality* 8(64): 991–1013. Dostopno na doi: 10.1080/00918369.2016.1236590.
- HUMAN RIGHTS CAMPAIGN FOUNDATION (2014): *Supporting and Caring for Our Bisexual Youth*. Washington: Human Rights Campaign Foundation.
- KUPER, LAURA E., ROBIN NUSSBAUM IN BRIAN MUSTANSKI (2012): Exploring the Diversity of Gender and Sexual Orientation Identities in an Online Sample of Transgender Individuals. *The Journal of Sex Research* 2–3(49): 244–254. Dostopno na doi:10.1080/00224499.2011.596954.
- LI, TINA, CHERLY DOBINSON, AYDEN I. SCHEIM IN LORI E. ROSS (2013): Unique Issues Bisexual People Face in Intimate Relationships: A Descriptive Exploration of Lived Experience. *Journal of Gay and Lesbian Mental Health* 1(17): 21–39. Dostopno na doi: 10.1080/19359705.2012.723607.
- MCCORMACK, MARK, ERIC ANDERSON IN ADRIAN ADAMS (2014): Cohort Effect of the Coming Out Experiences of Bisexual Men. *Sociology* 6(48): 1207–1223. Dostopno na doi: 10.1177/0038038513518851.
- MONRO, SURYA (2015): *Bisexuality: Identities, Politics, and Theories*. Hampshire in New York: Palgrave Macmillan.
- MORANDINI, JAMES S., ALEXANDER BLASCZYNSKI IN ILAN DAR-NIMROD (2017): Who Adopts Queer and Pansexual Sexual Identities? *The Journal of Sex Research* 7(54): 911–922. Dostopno na doi:10.1080/00224499.2016.1249332.
- PAZ GALUPO, M. (2007): Friendship Patterns of Sexual Minority Individuals in Adulthood. *Journal of Social and Personal Relationships* 1(24): 139–151. Dostopno na doi: 10.1177/0265407506070480.
- PAZ GALUPO, M., JOHANNA L. RAMIREZ IN LEXI PULICE-FARROW (2017): "Regardless of Their Gender": Descriptions of Sexual Identity among Bisexual, Pansexual, and Queer Identified Individuals. *Journal of Bisexuality* 1(17): 108–124. Dostopno na doi: 10.1080/15299716.2016.1228491.
- PERGER, NINA (2018): LGBTIQ+ Youth and Experience with Violence in Education. *Ars & Humanitas* 12(1): 88–103. Dostopno na doi: 10.4312/ah.12.1.88-103.
- PERGER, NINA, SIMONA MURŠEC IN VESNA ŠTEFANEC (2018): *Vsakdanje življenje mladih LGBTIQ+ oseb v Sloveniji, ali: »To, da imam svoje jebene pravice!«* Ljubljana: Društvo Parada ponosa.
- ROBERTS, TANGELA S., SHARON G. HORNE IN WILLIAM T. HOYT (2015): Between a Gay and a Straight Place: Bisexual Individuals' Experience with Monosexism. *Journal of Bisexuality* 4(15): 554–569. Dostopno na doi: 10.1080/15299716.2015.1111183.

- ROBBINS, NICOLETTE K., KATHRYN GRAFF LOW IN ANNA N. QUERY (2016): A Qualitative Exploration of the "Coming Out" Process for Asexual Individuals. *Archives of Sexual Behaviour* 45: 751–760. Dostopno na doi: 10.1007/s10508-015-0561-x.
- SCHRRER, KRISTIN S. (2008): Coming to an Asexual Identity: Negotiating Identity, Negotiating Desire. *Sexualities* 11(5): 621–641. Dostopno na doi: 10.1177/1363460708094269.
- SCHRRER, KRISTIN S., EMILY KAZYAK IN RACHEL SCHMITZ (2015): Getting "Bi" in the Family: Bisexual People's Disclosure Experiences. *Journal of Marriage and Family* 3(77): 680–696. Dostopno na doi: 10.1111/jomf.12190.
- VAN HOUDENHOVE, ELLEN, LUK GIJS, GUY T'SJOEN IN PAUL ENZLIN (2015): Stories About Asexuality: A Qualitative Study on Asexual Women. *Journal of Sex and Marital Therapy* 3(41): 262–281. Dostopno na doi: 10.1080/0092623X.2014.889053.
- WANDREY, RACHEL L., KATIE E. MOSACK IN ERIN M. MOORE (2015): Coming Out to Family and Friends as Bisexually Identified Young Adult Women: A Discussion of Homophobia, Biphobia and Heteronormativity. *Journal of Bisexuality* 2(15): 204–229. Dostopno na doi: 10.1080/15299716.2015.1018657.
- WATSON, JANET B. (2014): Bisexuality and Family: Narratives of Silence, Solace, and Strength. *Journal of GLBT Family Studies* 10(1–2): 101–123. Dostopno na doi: 10.1080/1550428X.2014.857497.

Viri

- KOŠIR, IZAK (2018a): Vzpon aseksualnosti? *Mladina*, 6. april. Dostopno na: <https://www.mladina.si/184943/vzpon-aseksualnosti/> (27. februar 2019).
- KOŠIR, IZAK (2018b): Erika Schauer, aseksualka: Če nimaš želje po spolnosti, ne pomeni, da ne poznaš ljubezni. *Mladina*, 6. april. Dostopno na: <https://www.mladina.si/184942/erika-schauer-aseksualka-ce-nimas-zelje-po-spolnosti-ne-pomeni-da-ne-poznas-ljubezni/> (27. februar 2019).
- LJUBLJANSKA BISEKSUALNA SKUPNOST (2018): *Kaj bi z biseksualnostjo? Vodič po biseksualnosti v 21. stoletju*. Društvo Kvartir. Dostopno na: <https://društvoqvartir.wordpress.com/tag/zini/> (27. februar 2019).
- MODIC, MAX (2004): *Seks? Ne, hvala*. *Mladina*, 13. december. Dostopno na: <https://www.mladina.si/96706/seks-ne-hvala/> (27. februar 2019).
- RADIO PRVI (2016): Nočni obisk: Ada Černoša – kaj o biseksualnosti pravijo nove generacije? *RTV SLO*, 24. avgust. Dostopno na: <https://radioprvi.rtvsllo.si/2016/08/ada-cernosa/> (16. november 2018).